

**การจัดการความรู้ปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมาย
ในเขตตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง***
**KNOWLEDGE MANAGEMENT PROBLEMS OF CERTIFICATION OF
LEGAL PERSONS IN RONG KHO SUB-DISTRICT WANG NUEA DISTRICT,
LAMPANG PROVINCE**

พฤกษา เครือแสง

Phrueksa Krueasaeng

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Thailand

Email: phrueksa44@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพของปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลและรวบรวมองค์ความรู้เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมาย โดยใช้ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ 1) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 115 คน 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน และ 3) เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 122 คน พบว่ากลุ่มประชาชน จำนวน 115 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ปรากฏข้อมูลทะเบียนราษฎรและไม่ปรากฏสัญชาติ ไม่มีเอกสารมาแสดงเพื่อยืนยันได้ว่าเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทย จึงทำให้ขาดหลักฐานแสดงตนในการขอรับรองสัญชาติไทยตามกฎหมาย อีกทั้งไม่สามารถหาพยานบุคคลที่เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยมาพิสูจน์หรือเป็นพยานรับรองให้ได้ว่าบุคคลผู้นั้นเกิดที่ประเทศไทยจริง และจากกรณีดังกล่าว ทำให้นายทะเบียนไม่อาจเชื่อได้ว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์หรือตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดในการขอรับรองความเป็นผู้มีสัญชาติไทย ทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการพิสูจน์สถานะของบุคคล จึงเกิดปัญหาการรับรองสถานะบุคคลในพื้นที่ ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงควรแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสถานะของบุคคลให้อำนาจการพิจารณาการพิสูจน์สถานะบุคคลกระทำโดย

* Received 4 February 2023; Revised 23 February 2023; Accepted 26 February 2023

คณะกรรมการเฉพาะที่แต่งตั้งขึ้น รวมถึงให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานระดับกรม โดยไม่ควรเป็นอำนาจของนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแต่เพียงผู้เดียว

คำสำคัญ: กฎหมาย, การรับรองสถานะของบุคคล, สัญชาติ, สิทธิมนุษยชน, การจัดการความรู้

Abstract

The purpose of this research is to study the problem of legal status of persons and to collect knowledge to solve the problems of legal status of persons. The study was in the form of the qualitative research by using related documents, researches and using an in-depth interview. The key informants were consisted of 3 groups as 1) stateless and nationality less people in Rong koh Sub District in total of 115 people 2) community leaders in total of 5 people and 3) relevant state officers in total of 2 people. The results of the study found that, the stateless and nationalityless people, these have no any permit document to show that they were Thai and lead to the problems lack of unity regarding national verification. In addition, it is not possible to find a witness who can prove that these were born in Thailand. From this situation, the state officers cannot believe that these people were qualified according to the criteria or conditions prescribed by law in applying for national certification of Thai nationality. Moreover, the state officers who must directly perform official duties in regards to ensuring the status of the person must have a deep understanding of the specific law. Therefore, in order to analytical problem solving, the participation of many stakeholders, whether the people who statelessness and nationalitlessness, relevant government agencies, private sectors and civil society in the area. Moreover, legal issue the researcher suggests reform the problematic laws. In order to considering the national verification form not only cooperative consideration of the specific committee but also the department level officers should consider the national verification form.

Keywords: Law, Legal status certification issues of individuals, Nationality, Human Rights, Knowledge Management

บทนำ

สถานะของบุคคลตามกฎหมายคือฐานะของบุคคลที่กฎหมายรับรองสิทธิ เสรีภาพ อีกทั้งยังกำหนดหน้าที่ตามกฎหมายที่บุคคลทุกคนมีอยู่ในการดำรงชีพในสังคม เช่น ความเป็นผู้เยาว์ เพศ การสมรส ความเป็นพระ โดยเฉพาะสถานะของบุคคลที่มีสัญชาติไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยไม่ว่าจะฉบับใดก็ตามจะกำหนดรับรองสิทธิต่าง ๆ สำหรับพลเมืองไทยไว้ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2566) เช่น

1. สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพ และความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
2. สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี
3. สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน
4. สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่
5. สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมาย ในภาษาท้องถิ่นของตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติกิจตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของตน

ในเขตตำบลร่องเคาะ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดลำปางปรากฏปัญหาของกลุ่มคนที่อยู่ในกระบวนการพิสูจน์สถานะของบุคคลเป็นจำนวนมากถึงกว่า 1,200 คน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่เข้าศึกษาในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เพราะเห็นตัวอย่างของรุ่นพี่หลายคนในหมู่บ้านที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้ว แต่ไม่สามารถได้รับใบปริญญาหรือบางส่วนได้รับใบปริญญาแต่สถานะในใบปริญญาระบุถึงการเป็นคนไร้สัญชาติ ทำให้เกิดความอับอาย กังวลต่อการดำรงชีพในสังคม และมีจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกท้อแท้ในชีวิต ระวัง ระแวง เครียด วิตกกังวล เมื่อต้องใช้ชีวิตหรือเดินทางออกจากหมู่บ้านเนื่องจากอาจถูกตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อใช้แสดงตน ผู้วิจัยในฐานะนักกฎหมายจึงได้ตระหนักถึงความเดือดร้อนของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบุคคลที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยตามหลักกฎหมายสัญชาติ ซึ่งหน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องให้การรับรองสิทธิในสัญชาติและออกบัตรประจำตัวประชาชนให้เพื่อขจัดปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติของคนกลุ่มนี้ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายในเขตตำบลร่องเคาะ อำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายในเขตตำบลร่องเคาะ อำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายในเขตตำบลร่องเคาะ อำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปาง แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) และแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลร่องเคาะ อำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปาง เฉพาะที่มีปัญหาด้านการพิสูจน์สิทธิและสถานะของบุคคลตามกฎหมายไทย จำนวน 115 คน โดยผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะประชาชนที่มีปัญหายังไม่ได้รับการรับรองสัญชาติไทย 2) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน และ 3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการขอรับรองสัญชาติอำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปาง จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 122 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ซึ่งผ่านการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน แบบสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการปัญหาการพิสูจน์สถานะและสิทธิของบุคคลตามกฎหมาย คำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการจัดการปัญหาได้โดยอิสระ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้บันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาข้อมูลในด้านกฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับ รวมตลอดถึงนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมาย

2. การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล (Survey Research) โดยการออกแบบสอบถามเพื่อทราบข้อมูลสถิติของกลุ่มบุคคลที่ประสบปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมาย

3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยข้อมูลทั้งหมดจะนำมาวิเคราะห์ด้วย วิธีการ “การวิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาสาระ (content analysis)” และสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบของกรอบแนวคิดทางกฎหมาย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) เมื่อดำเนินการในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเอกสาร (Document Research) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล (Survey Research) และจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) จะได้นำมาวิเคราะห์ด้วย วิธีการ “การวิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาสาระ (content analysis)” และสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางการจัดการความรู้ปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมาย

5. ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยใช้เวลาดำเนินการทั้งสิ้น 12 เดือน

ผลการวิจัย

ข้อมูลด้านประชากรของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ที่ว่าการอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ข้อมูล ณ เดือน 31 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ตำบลร่องเคาะ มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 10,816 คน แบ่งเป็นชาย 5,375 คน หญิง 5,441 คน ทั้งนี้ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานโดยเฉพาะช่วงอายุระหว่าง 15 - 49 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะยื่นขอพิสูจน์สถานะของบุคคลตามกฎหมายมีอย่างไรบ้าง แต่จะรู้จากการที่ผู้นำชุมชนแจ้งว่าให้เตรียมเอกสารมาที่เกี่ยวข้องของตนที่มีอยู่มาแสดงให้เจ้าหน้าที่เท่านั้น และข้อมูลด้านเอกสารพิสูจน์สถานะของบุคคลในพื้นที่หากเป็นบุคคลที่มีอายุเกิน 30 ปี ไม่อาจมีเอกสารสำคัญมาแสดงเพื่อพิสูจน์สถานะของบุคคล โดยเฉพาะเอกสารเกี่ยวกับ สูติบัตร หรือเอกสารยืนยันแสดงสถานที่เกิด แต่หากเป็นกลุ่มบุคคลอายุน้อยกว่า 30 ปี จะมีเอกสารแสดงการเกิดในราชอาณาจักรไทย นอกจากนี้การลงพื้นที่เพื่อดำเนินการตามกระบวนการวิจัยพบว่า

1. ประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการแจ้งเกิด กระบวนการพิสูจน์สถานะการเกิดหรือกระบวนการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร เกิดจากประชาชนไม่ไปดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารทางทะเบียนในการแจ้งเกิดเพื่อใช้เป็นเอกสารสำคัญในการพิสูจน์สถานะของบุคคล ทำให้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการติดต่อประสานกับภาครัฐให้ดำเนินการตามกฎหมาย

2. สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิเพื่อการขอรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายสัญชาติที่พบ คือประเด็นปัญหาของการพิสูจน์สถานะของบุคคล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน (ถือบัตรหมายเลข 0) โดยผลทางกฎหมายคือเป็นผู้ที่ไม่ปรากฏข้อมูลทะเบียนราษฎรและไม่ปรากฏสัญชาติ ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารมาแสดงเพื่อยืนยันได้ว่าเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทย เช่น เอกสารสูติบัตร หนังสือรับรองการเกิด หรือหนังสือรับรองสถานที่เกิด จึงทำให้ขาดคุณสมบัติหรือขาดหลักฐานแสดงตนในการขอรับรองสัญชาติไทยตามกฎหมาย อีกทั้งไม่สามารถหาพยานบุคคลที่เป็นคนไทยมาพิสูจน์หรือเป็นพยานให้ได้ว่าบุคคลนั้นเกิดในประเทศไทยจริง และจากกรณีดังกล่าว ทำให้นายทะเบียนไม่อาจสันนิษฐานว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขตามกฎหมายในการขอรับรองสัญชาติไทย

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างยังขาดความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขตามกฎหมายในการขอรับรองสัญชาติไทย เนื่องจากไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นที่เข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการมีสัญชาติไทย

ประเด็นด้านปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อการพิสูจน์สถานะของบุคคลในพื้นที่เกิดจากการขาดเอกสารสำคัญเพื่อเป็นหลักฐานในการพิสูจน์สถานะของบุคคล ทำให้การดำเนินการเพื่อพิจารณาคำร้องตามกระบวนการไม่อาจดำเนินการได้ อีกทั้งกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายนับแต่การรับคำร้องเพื่อพิจารณาเอกสารโดยปลัดอำเภอ เพื่อพิจารณาส่งเรื่องให้นายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาอนุมัติคำร้อง ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการของเจ้าหน้าที่ที่ผ่านมานั้นคือการโยกย้ายตำแหน่งผู้บริหารของหน่วยงานมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง และซึ่งในปัจจุบันตำแหน่งนายอำเภอ อำเภอวังเหนือว่างมาตั้งแต่เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2563 อีกทั้งปัญหาการโยกย้ายหรือลาออกของปลัดฝ่ายทะเบียนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่งผลให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องก่อให้เกิดความล่าช้า

ประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นอุปสรรค คือกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคำร้องมีระยะเวลานาน อาจทำให้พิจารณาพยานหลักฐานนั้นไม่เพียงพอ รวมทั้งกระบวนการนำพยานบุคคลที่น่าเชื่อถือมายืนยัน เพราะบุคคลผู้ยื่นคำร้องบางคนเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ การนำพยานบุคคลมายืนยันการเกิดจึงไม่สอดคล้องกับการดำเนินงาน

ประเด็นปัญหาการหลีกเลี่ยงกฎหมายโดยกลุ่มบุคคลที่หาประโยชน์จากการยื่นคำร้องขอพิสูจน์สถานะของบุคคล โดยแนะนำให้ใช้ช่องทางพิเศษที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ประชาชนหลงเชื่อและเกิดปัญหาต่อเนื่อง ทำให้สิทธิในการจะดำเนินการให้ถูกต้องต่อไปได้

ประเด็นปัญหาความรู้ความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายหรือเข้าใจกระบวนการตามกฎหมายคลาดเคลื่อนทำให้เกิดความไม่ถูกต้องในการดำเนินการ และมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องกับเจ้าหน้าที่และประชาชนด้วยกันเอง

ประเด็นปัญหาของเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการพิสูจน์สถานะของบุคคลทำให้เกิดความล่าช้า เกิดความกลัวต่อการกระทำความผิดวินัย หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายในเขตตำบลร่องเคาะ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการสิทธิมนุษยชน

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม คำว่าสิทธิมนุษยชนปรากฏอยู่ในคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ความตอนหนึ่งว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัว และสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพโลก” จากถ้อยคำดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ (มานะ งามเนตร, 2563)

อย่างไรก็ตาม นักปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนได้ให้คำอธิบายว่า เราเรียกสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คน ๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้ว่า คือ "สิทธิมนุษยชน"

ดังนั้น เมื่อนำคำอธิบาย ทั้งสองประการมาประกอบกัน ก็สามารถเข้าใจได้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อทำให้คน ๆ นั้น มีชีวิตอยู่รอดได้และมีการพัฒนา (Amnesty International Thailand, 2021)

สิทธิมนุษยชน มีความหมายกว้างกว่า สิทธิตามกฎหมาย โดยนัยกฎหมายทั่วไป มักอธิบายว่า “สิทธิ” คือประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายในขอบเขตที่แคบ ดังนั้น คนจะมีสิทธิได้ ต้องมีกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น ถ้ากฎหมายไม่เขียนรับรองไว้ย่อมไม่มีสิทธิ หรือไม่ได้รับสิทธิ (มูลนิธิ โครงการหลวง, 2564)

แต่สำหรับสิทธิมนุษยชนนั้น มีขอบเขตที่กว้างกว่าสิ่งที่กฎหมายรับรองดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากสิทธิมนุษยชนมีอยู่ 2 ระดับ ระดับแรกได้แก่ สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาตั้งแต่เกิด ซึ่งไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้และอยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใด ๆ ของรัฐทุกรัฐ เช่น สิทธิในชีวิต และระดับที่สอง ได้แก่ สิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ เป็นต้น ซึ่งสิทธิระดับที่สองนี้ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐของแต่ละประเทศ

เพื่อเป็นหลักประกันว่าคนทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นจะได้รับความคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2564)

จากการจำแนกสิทธิมนุษยชนดังกล่าวข้างต้น สิทธิในการมีสัญชาติ ถือเป็นสิทธิพลเมือง ดังนั้นกลุ่มประชากรในพื้นที่ตำบลร่องเคาะ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดลำปาง ยังเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่มีสถานะของบุคคลในความเป็นคนไทย บุคคลเหล่านั้นในทางกฎหมายจึงเป็นบุคคลต่างด้าวซึ่งสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายยังไม่ได้รับการรับรอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ

สัญชาติ หรือ Nationality หมายถึง สายสัมพันธ์ที่อธิบายถึงสัมพันธ์ภาพที่เข้มข้นและแท้จริงระหว่างรัฐและเอกชน ดังนั้น หากบุคคลตามกฎหมายเอกชน หรือ “เอกชน” มีข้อเท็จจริงที่แสดงถึงสัมพันธ์ภาพนี้กับรัฐอธิปไตยใด เอกชนนั้นก็จะมีสิทธิในสัญชาติของรัฐนั้น และนานารัฐก็มรทางปฏิบัติที่จะคุ้มครองบุคคลที่มีสัญชาติของตนอย่างดีที่สุด ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความคุ้มครองทางการทูต (Principle of Diplomatic Protection) ซึ่งเริ่มต้นเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และต่อมา เป็นกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร

นอกจากนั้น นานารัฐยังใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญของตนเพื่อรับรองสิทธิที่ดีที่สุดให้แก่คนที่มีสิทธิในสัญชาติของตน จะเห็นว่า ประเทศไทยก็มีบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสิทธิในสัญชาติไทยของคนที่มีสัญชาติไทย และรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองแก่คนดังกล่าว โดยเฉพาะคนที่มีสิทธิในสัญชาติไทยโดยการเกิด ดังปรากฏในปัจจุบัน ก็คือ มาตรา 39 แห่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งวางหลักไว้ว่า

“การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักรจะกระทำมิได้ การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้”

ข้อค้นพบอีกประการเกี่ยวกับคนสัญชาติของรัฐคือกฎหมายของหลายประเทศกำหนดให้การเข้าถึงสิทธิในสวัสดิการสังคมแบบได้เปล่า ไม่ต้องซื้อ เป็นของคนสัญชาติของรัฐเท่านั้น ดังนั้น สัญชาติในบริบทนี้จึงหมายถึงสิทธิในสวัสดิการสังคมของรัฐที่ดีที่สุดนั่นเอง สำหรับประเทศไทยก็มีกฎหมายในทิศทางนี้ (ปิ่นแก้ว อุณแก้ว, 2550)

คำว่า “กฎหมายสัญชาติ” ที่ใช้ในทางปฏิบัติ มักหมายถึงกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบุคคลธรรมดาหรือมนุษย์ และมักเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็มีส่วนที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายสัญชาติ ซึ่งเป็น “กฎหมายแม่บท” ของแต่ละรัฐมัก เป็นกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ

ฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐมักมีกฎหมายสัญชาติใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ 1) กฎหมายสัญชาติในสถานการณ์ปกติขิงมนุษย์ และ 2) กฎหมายสัญชาติที่ใช้ในสถานการณ์พิเศษของมนุษย์

สำหรับประเทศไทย ก็เหมือนในทุกประเทศของโลก กฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยในลักษณะแรกย่อมไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เมื่อแนวคิดที่ว่าด้วยรัฐสมัยใหม่ชัดเจนขึ้นเพื่อมีผลในการก่อตั้งรัฐสมัยในประเทศใด กฎหมายสัญชาติก็จะปรากฏตัวเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อสร้างความมั่นคงของประชากรให้แก่รัฐสมัยใหม่ที่ปรากฏตัวขึ้น กฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษร ก็คือ พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2456 ซึ่งเริ่มมีผลในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2456 และฉบับที่มีผลในปัจจุบัน ก็คือ พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ. 2535 รวมถึง พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 และ พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2555

3. แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งศึกษาการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร และการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายสัญชาติเท่านั้น โดยมีรายละเอียดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

3.1 พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

ประเทศไทยได้ให้การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย จำแนกได้เป็น 3 ประเภทได้แก่

3.1.1 การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายนี้ จะรับรองใน 3 สถานะ กล่าวคือ หนึ่งสถานะคนเกิด (ทะเบียนคนเกิด) สองสถานะคนอยู่ (ทะเบียนคนอยู่) และสามสถานะคนตาย (ทะเบียนคนตาย) จะช่วยขจัดปัญหาความไร้รัฐให้แก่บุคคล กฎหมายภายใน ของรัฐไทยที่รับรองสิทธิคือ กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

3.1.2 การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายสัญชาติ การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายนี้ จะช่วยขจัดปัญหาความไร้สัญชาติให้แก่บุคคล กฎหมายภายใน ของรัฐไทยที่รับรองสิทธิคือ กฎหมายสัญชาติ (อริยพร โพธิ์ใส, 2561)

3.1.3 การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายนี้ รับรองทั้งสิทธิเข้าเมือง ซึ่งจำแนกเป็นคนเข้าเมืองถูกกฎหมายและคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย) และรับรองสิทธิอาศัย ซึ่งจำแนกเป็นคนที่มิสิทธิอาศัยชั่วคราวและคนมีสิทธิอาศัยถาวร กฎหมายภายในของรัฐไทยที่รับรองสิทธิคือ กฎหมายคนเข้าเมือง

3.2 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

การรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายนี้จะช่วยจัดปัญหาความไร้สัญชาติให้แก่บุคคล กฎหมายภายในของประเทศไทยที่รับรองสิทธิ คือ “กฎหมายสัญชาติ” ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

สาระสำคัญของมาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“คนต่างด้าว” หมายความว่า ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย

“คนไทยพลัดถิ่น” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีเชื้อสายไทยที่ต้องกลายเป็นคนในบังคับของประเทศอื่นโดยเหตุอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของราชอาณาจักรไทยในอดีตซึ่งปัจจุบันผู้นั้นมิได้ถือสัญชาติของประเทศอื่น และได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งและมีวิถีชีวิตเป็นคนไทยโดยได้รับการสำรวจจัดทำทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะรัฐมนตรีกำหนด หรือเป็นผู้ซึ่งมีลักษณะอื่น (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564)

โดยมีหลักของการได้มาซึ่งสัญชาติ 2 หลักใหญ่ คือ

1. ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด แบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

1.1 ได้โดยหลักสายโลหิต กล่าวคือ บิดาหรือมารดาผู้ให้กำเนิดเป็นผู้มีสัญชาติไทยในขณะที่บุตรเกิดทั้งเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

1.2 ได้โดยหลักดินแดน ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่เกิดในราชอาณาจักร โดยมีบิดามารดาเป็นคนต่างด้าวจำแนกได้หลายกรณี เช่น ถ้าบิดา มารดามีถิ่นพำนักถาวรในราชอาณาจักร(มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่) บุตรเกิดในราชอาณาจักรจะได้สัญชาติไทยตั้งแต่เกิด ถ้าบิดามารดาไม่มีถิ่นพำนักในราชอาณาจักร (มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่) บุตรเกิดในราชอาณาจักรจะได้สัญชาติไทยต่อเมื่อต้องยื่นเรื่องขอสัญชาติไทย และได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจตามกฎหมาย

2. ได้สัญชาติไทยโดยกระบวนการของกฎหมาย ได้แก่ “การยื่นเรื่องและพิจารณา” ของบุคคลนั้นแบ่งเป็น 3 กรณี ดังนี้

2.1 ภรรยาคนต่างด้าวขอถือสัญชาติตามสามีไทย

2.2 คนต่างด้าวขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

2.3 คนต่างด้าวขอกลับคืนสัญชาติ (คนสัญชาติไทยเสียสัญชาติตามบิดามารดาก่อนบรรลุนิติภาวะ)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปการวิจัยในขั้นตอนแรกที่ทำให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ร้องทุกข์ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผู้ร้องทุกข์และครอบครัวเป็นคนไร้รัฐเชื้อสายลาว เกิดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ

อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาอาศัยที่อำเภอเขมราฐ ในราว พ.ศ. 2531 อันเป็นช่วงเวลาที่ยังมีความไม่สงบในประเทศต้นทาง แม้จะมีการสำรวจเพื่อบันทึกคนในสถานการณ์ของผู้ร้องในทะเบียนราษฎรของประเทศไทย แต่ผู้ร้องและครอบครัวก็ตกหล่นจากทะเบียนราษฎรมาตลอด จึงยังประสบปัญหาความไร้รัฐโดยสิ้นเชิงจนถึงปัจจุบัน (กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2561)

นิยม ยากรณ์ การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเข้าถึงและการพัฒนาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทยตามหลักสิทธิมนุษยชน ที่ทั่วโลกกำลังตื่นตัวและมีการรณรงค์กันอย่างจริงจัง ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ ประกอบด้วยสิทธิการจัดตั้งที่อยู่อาศัย สิทธิในการประกอบอาชีพอย่างอิสระ สิทธิในการรับการรักษายาบาลในยามเจ็บป่วย และสิทธิในการเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ในพื้นที่ภาคเหนือของไทยยังมีกลุ่มคนไร้สัญชาติอีกจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งที่อพยพเข้ามาเพื่อความยากจน หนีภัยสงคราม การเมือง รวมทั้งคนไร้สัญชาติที่เกิดในดินแดนของประเทศไทย แต่ต้องเป็นคนไร้สัญชาติจึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพได้ ทำให้ชีวิตไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีความมั่นคงยั่งยืนหากยึดถือตามหลักสิทธิมนุษยชนแล้วรัฐไทยต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติที่ยังไม่ได้รับการดูแล ดังนี้ 1) การจัดตั้งถิ่นฐาน และการดำรงชีพตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่ม ซึ่งจะทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในที่ดินทำกิน และความมั่นคงทางอาหาร 2) การเข้าถึงสิทธิในและสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วยฉุกเฉิน เป็นต้น (นิยม ยากรณ์, 2562)

จินดาหรรษา วิเทห์ และศิวัช ศรีโกลางกุล การศึกษาชีวิตของคนไร้รัฐ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงบริบทของคนไร้รัฐในหมู่บ้านบะโฮ ตำบลห้วยยาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งบทความนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึง 1) สาเหตุที่ถูกทำให้เป็นคนไร้รัฐ 2) คุณภาพชีวิตของคนไร้รัฐ และ 3) ข้อเสนอแนะของคนไร้รัฐ โดยการสัมภาษณ์บุคคลไร้รัฐในหมู่บ้านบะโฮ จำนวน 75 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาโดยมีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนไร้รัฐประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการสนทนากลุ่ม และการสังเกต เมื่อได้ข้อมูลเชิงประจักษ์จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ถูกทำให้คนไร้รัฐในหมู่บ้านบะโฮ คือ 1) เป็นบุคคลที่ตกสำรวจและไม่สามารถระบุสถานะบุคคลในบัตรทุกประเภทได้ 2) เป็นบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนทั้งตนเองและคู่สมรสทำให้บุตรมีสถานะเช่นเดียวกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 3) อยู่ในระหว่างขั้นตอนการรอผลการพิจารณาการให้สัญชาติ 4) พื้นที่บ้านบะโฮมีจำนวนคนไร้รัฐเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลาเป็นผลให้ต้องพิจารณาการให้สัญชาติต่างออกไปจากหมู่บ้านอื่น 5) จากสาเหตุที่ส่วนราชการทำหลักฐานการขอสัญชาติหาย และ 6) จากสาเหตุที่ส่วนราชการเพิกเฉยต่อการปฏิบัติงาน อีกทั้งปฏิบัติงานล่าช้าและไม่ตรงจุด ส่วนคุณภาพชีวิตของคนไร้รัฐ ต้องอยู่อย่างหวาดระแวงไม่สามารถเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ใด ๆ ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย เกิดการ

ปรับตัวในการอยู่รอดจากการถูกกดขี่ข่มเหงจากนายทุน ตลอดจนการร่วมมือกันของคนไร้สัญชาติในการระดมทุนช่วยเหลือผู้ที่เจ็บป่วยหรือการเสียชีวิต และข้อเสนอแนะของคนไร้รัฐ 1) เสนอเรื่องสิทธิให้เท่าเทียมกัน เช่น การรักษาพยาบาล เบี้ยยังชีพสำหรับคนไร้รัฐที่เข้าข่ายจะได้สัญชาติ 2) ผลักดันให้บุคคลรุ่นลูกหลานได้สัญชาติก่อน เพราะคนเหล่านี้เกิดที่แผ่นดินไทยไม่ได้ อพยพเหมือนบิดามารดา 3) เอกสารบัตรขอเป็นเพียงบัตรที่สามารถมีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ 4) การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐให้เกิดความชัดเจน 5) อยากรให้พิจารณาเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพของผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน และ 6) ต้องการให้ภาครัฐและคนมีสัญชาติไทยทำความเข้าใจถึงผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนนั้นมีความแตกต่างจากคนต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย (จินดาหรรษา วิเทห์ และศิวัช ศรีโกคางกุล, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาพบว่า การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เพื่อการจัดการปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติโดยสันติวิธี โดยมีแนวทางการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายที่ต้องดำเนินการจาก 1) ผู้ประสบปัญหาโดยตรง 2) ผู้สนับสนุนทางสังคม ซึ่งเข้าดำเนินการร้องทุกข์ต่อกรมการปกครอง ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่รักษาการตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรให้แก่ผู้ร้องทุกข์ 3) กรมการปกครอง

และทั้งนี้ องค์ความรู้จากการวิจัยนี้มี 3 ส่วน กล่าวคือ 1) ความเป็นไปได้ในการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร 2) ความเป็นไปได้ในการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายสัญชาติ และ 3) ความเป็นไปได้ในการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายคนเข้าเมือง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) ปัญหาของการรับรองสถานะของบุคคลในพื้นที่ตำบลร่องเคาะ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดลำปาง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1.1) กลุ่มปัญหาที่เกิดจากประชาชนในพื้นที่ที่ไม่มีความรู้ในหลักกฎหมายเกี่ยวกับการรับรองสถานะของบุคคล ทำให้การเตรียมความพร้อมในเบื้องต้นในประเด็นของเอกสารหลักฐานการติดต่อกระบวนการกรอระยะเวลา ประชาชนไม่รู้ถึงข้อกฎหมายดังกล่าว 1.2) กลุ่มของปัญหากระบวนการภาครัฐ ประเด็นแรกด้านของความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายเฉพาะของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติราชการด้วยความกังวลต่อการถูกลงโทษทางวินัยหากกระทำการผิดพลาดต่อการดำเนินการตามคำร้องของการยื่นขอรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมาย เนื่องจากไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย สัญชาติเป็นการเฉพาะ ประเด็นที่สองเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจพิจารณาเพื่อสั่งการโดย นายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นมีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ส่งผลให้การพิจารณาสั่งการ

ซึ่งเป็นอำนาจเฉพาะเท่านั้น เกิดการล่าช้าตามระบบงานราชการที่มีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลง ประเด็นที่สามกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐส่วนภูมิภาคโดยนายอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลรองเคาะ ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมาไม่มีกระบวนการทำงานร่วมกันในระหว่างหน่วยงานทำให้การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่เป็นไปด้วยความล่าช้า เพราะประชาชนไม่อาจพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ 1.3) กลุ่มของปัญหาทางด้านบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ประเด็นแรกเรื่องของกรอบเวลาเพื่อให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการพิจารณาคำขอ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณาทราบ เอกสารต่าง ๆ ไม่สอดคล้องสัมพันธ์กันประเด็นที่สองคือ อำนาจในการอนุมัติคำขอมีสัญชาติไทยที่กำหนดว่าเป็นอำนาจของนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัดโดยเฉพาะ แล้วแต่กรณีนั้น ผู้วิจัยเห็นควรเป็นอำนาจพิจารณาร่วมกันของคณะกรรมการเฉพาะที่แต่งตั้งขึ้น รวมถึงให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานระดับกรม เพื่อความรอบคอบถูกต้องของกระบวนการพิจารณาคำร้องคำขอ นอกจากนี้ปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในด้านการแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบของกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่นำเรื่องสัญชาติมาแสวงหาประโยชน์ยังคงมีอยู่แต่ไม่มีกรณีที่รุนแรงใด ๆ 2) จากการศึกษาถึงสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการรับรองสถานะของบุคคลตามกฎหมายในเขตตำบลรองเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางอย่างเป็นระบบดังนี้ 2.1) การให้ความรู้ความเข้าใจทางกฎหมายแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอพิสูจน์สถานะของบุคคล กระบวนการ ขั้นตอน การเตรียมเอกสารพร้อมทั้งการติดตามคำร้องคำขอ เพื่อรักษาสិทธิของตน รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนประชาชนต้องรู้ในหลักการของกฎหมายเพื่อสามารถรักษาสิทธิของตนได้ 2.2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจทางด้านกฎหมายอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองดังนั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจหลักการทางกฎหมายโดยละเอียดเพื่อความถูกต้องของการดำเนินงานราชการและการปฏิบัติราชการที่ดีไม่กระทบต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการด้านวินัย ทั้งการปฏิบัติราชการร่วมกันแบบบูรณาการระหว่างอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณะ หากมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ทรัพยากรต่าง ๆ 2.3) ควรมีการพิจารณาเสนอปรับปรุงข้อกฎหมายหรือกระบวนการทางกฎหมายให้สอดคล้องต่อการปฏิบัติงานโดยเฉพาะกรอบระยะเวลาการพิจารณาคำร้องคำขอ รวมถึงอำนาจในการอนุมัติคำร้องขอมีสัญชาติไทยควรเป็นอำนาจพิจารณาร่วมกันของคณะกรรมการเฉพาะที่แต่งตั้งขึ้น รวมถึงให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานระดับกรม โดยไม่ควรเป็นอำนาจของนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแต่เพียงผู้เดียว และในการศึกษาวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบ

ข้อเท็จจริงหลายประการคือ แรงจูงใจของกลุ่มบุคคลที่เข้ามาในพื้นที่ตำบลร่องเคาะ อำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปาง เพื่อขอรับการพิสูจน์สถานะของบุคคลโดยที่อพยพย้ายพื้นที่มาจากพื้นที่อื่นนั้นมาจากการแพร่หลายข่าวสารต่อกัน โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่อาจจะมีผลประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบของตนเอง เอาเปรียบกลุ่มบุคคลที่มีความหวังในเรื่องการขอรับการพิสูจน์สถานะของบุคคลในลักษณะค้ำมนุษย์ เนื่องจากพื้นที่ตำบลร่องเคาะ อำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปางมีใช้พื้นที่ตามแนวชายแดน อีกทั้งกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่ยื่นขอรับการพิสูจน์สถานะของบุคคลมายื่นเอกสารแล้วไม่ได้ประจำอยู่ในพื้นที่ ซึ่งจำนวนรายชื่อและตัวตนที่อยู่ในพื้นที่ไม่สัมพันธ์กันจำนวนมาก ทำให้กระบวนการพิจารณาพิสูจน์สถานะของบุคคลมีปริมาณมากและไม่มีพยานหลักฐานยืนยันตัวตนตามที่กฎหมายกำหนด 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป เสนอให้ศึกษาในแง่มุมของปัญหาของกลุ่มคนไทยในพื้นที่ไม่เห็นด้วยกับการที่เจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเหลือกลุ่มคนเหล่านี้เพราะไม่ใช่คนในชุมชนโดยดั้งเดิม เข้ามาเพื่ออาศัยโอกาสและเบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติของคนในพื้นที่ซึ่งเป็นคนชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (2561). การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่บุคคลไร้รัฐ โดยสิ้นเชิง ในจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2561: กรณีศึกษาจุมมาลี แก้วกัญญา. วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 6(2), 52-53.
- จินดาหรรษา วิเทห์ และศิริวัช ศรีโกคางกุล. (2560). ชีวิตของคนไร้รัฐ: ศึกษากรณีหมู่บ้านบะไฮ ตำบลห้วยยาง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิถีสังคมมนุษย์, 2(2), 177-192.
- นิยม ยากรณ์. (2562). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการแห่งรัฐของคนไร้สัญชาติ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 7(2), 73-89.
- ปิ่นแก้ว อุณแก้ว. (2550). คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.พันธุ์ทิพย์ .
- มานะ งามเนตร. (2563). คนไร้รัฐกับสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. จดหมายข่าว มุมมองสิทธิ. ปีที่ 19 ฉบับที่ 11. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.nhrc.or.th/getattachment/099105e7-9a98-459d-9729-c4ae8172774e/.aspx>
- มูลนิธิ โครงการหลวง. (2564). สิทธิชนเผ่าในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://www.royalprojectthailand.com/node/173>
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2564). สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2564 จาก <http://www.nhrc.or.th/Human->

Rights-Knowledge/International -Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights.aspx

องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2564). ชีวิตที่ไม่มีใครเห็น 48 ปี สถานการณ์เด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย.

อริยพร โพธิโส. (2561). ปัญหาคนไร้สัญชาติกับการได้มาซึ่งสัญชาติไทย. จุลนิติ, 15(3), 183-191.

Amnesty International Thailand. (2021). Declaration of Human Rights. Retrieved January 20, 2021, from <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/what-udhr>